

Memòria del Mapa de Patrimoni Cultural de Sant Julià de Cerdanyola

Redacció:

María del Agua Cortés Elía

Juliol 2020

Ajuntament de Sant Julià de Cerdanyola
Oficina de Patrimoni Cultural. Diputació de Barcelona

**Diputació
Barcelona**

Àrea de Cultura

SANT JULIÀ DE CERDANYOLA

MAPA DEL PATRIMONI CULTURAL

MEMÒRIA DE LA RECERCA

Autora: M^a del Agua Cortés Elía
Juliol de 2020

Oficina de Patrimoni Cultural. Diputació de Barcelona

MEMÒRIA DEL MAPA DE PATRIMONI CULTURAL DE SANT JULIÀ DE CERDANYOLA

1.	OBJECTIUS I METODOLOGIA	3
1.	OBJECTIUS DEL TREBALL	3
1.1.	PRESENTACIÓ	3
1.2.	OBJECTIUS	4
2.	METODOLOGIA	5
2.1.	METODOLOGIA DE TREBALL.....	5
2.2.	FONTS CONSULTADES	7
2.3.	EXPLICACIÓ DE LA FITXA	8
2.4.	CRITERIS DE SELECCIÓ.....	9
2.	DIAGNÒSTIC.....	11
2.1.	MARC D'INTERVENCIÓ GENERAL	11
2.1.1.	MARC GEOGRÀFIC, GEOMORFOLÒGIC I ECONÒMIC.....	11
2.1.2.	MARC HISTÒRIC	14
2.1.3.	L'ESCUT DE SANT JULIÀ DE CERDANYOLA	21
2.2.	EL PATRIMONI DE SANT JULIÀ DE CERDANYOLA	22
2.2.1.	ELEMENTS FITXATS	22
2.2.2.	ANÀLISIS DE LA INFORMACIÓ RECOLLIDA A LES FITXES	23
2.2.3.	ELEMENTS NO FITXATS	29
3.	BIBLIOGRAFIA.....	32

1.OBJECTIUS I METODOLOGIA

1. OBJECTIUS DEL TREBALL

1.1. PRESENTACIÓ

Aquest treball, impulsat i finançat per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona a petició de l'Ajuntament de Sant Julià de Cerdanyola, d'acord amb el conveni subscrit per ambdues administracions l'any 2017, i en el marc del programa de Mapes del Patrimoni Local que gestiona l'OPC, ha estat realitzat per la historiadora M^a del Agua Cortés Elía, tècnica de patrimoni Cultural de l'OPC amb l'estreta col·laboració de l'Ajuntament de Sant Julià de Cerdanyola, que ha posat tots els mitjans tècnics i humans a disposició de la tècnica redactora. Per aquests motius agraeixo l'interès i col·laboració desinteressada de l'Alcalde de l'Ajuntament, Sr. Agustí Elias Cunill, que va propiciar la realització d'aquest inventari en benefici de la població del municipi, així com dels regidors implicats en el procés de redacció d'aquest inventari, Carme Casals Rosell i Joaquim Costa Dumenjó; també ha estat cabdal la col·laboració de de la tècnica Anna Casals Rosell, que ha posat al meu abast tota la documentació i informació que li demanava en el transcurs de la feina.

He comptat també amb la col·laboració de diferents persones relacionades directament amb el municipi i que han col·laborat proporcionant documentació, informació, o fent de guia per accedir a alguns elements, entre d'altres Albert Rumbo, arxiver municipal, Imma Espelt i Carles Flaquer de la Bauma de les Deveses, cerdanyolencs defensors de l'entorn que ens ofereix el municipi i que amb el seu projecte de producció de vi a la zona de les Deveses estan tornant nova vida a un sistema econòmic que des de l'edat mitjana havia estat present en aquesta zona. També a Jordi Vallès Tena, autor d'un catàleg d'espeleologia que inclou diverses cavitats de la zona. Però sobre tot, vull agrair la feina i la dedicació de Jordi Elias de cal Ton, que ha realitzat un interessant i complert inventari de les barraques de pedra del municipi, que ha recollit en un document i que m'ha permès posar en aquest Mapa de Patrimoni de manera que es facin més accessibles. També agraeixo molt especialment a totes i cadascuna d'aquelles persones que han obert les

portes de casa seva per a que jo entrés a veure les parets i altre elements, i que han dedicat part del seu temps a explicar-me els seus records històrics sobre allò que em mostraven o sobre qualsevol tema relacionat amb el treball.

També agraeixo la col·laboració desinteressada d'altres persones que han col·laborat en la recerca puntual d'alguns elements: Jaume Bernades, Director del Museu de Solsona; Josep Sánchez de la Societat d'Arqueologia del Berguedà, que em va passar informació d'alguns elements.

Vull destacar i deixar constància de la positiva predisposició de la majoria de persones que he visitat envers al descobriment i al coneixement del passat històric del municipi i de qualsevol tema relacionat, fet que m'ha encoratjat en tot moment en la realització del present treball. I per això el meu agraïment final és per a tots els habitants de Montmajor que m'han facilitat la tasca amb el seu entusiasme sempre evident cap a la meva feina.

1.2. OBJECTIUS

El present Mapa de Patrimoni del municipi de Sant Julià de Cerdanyola inclou tot el terme municipal.

El punt de partida va ser l'interès per part de l'Ajuntament d'obtenir informació dels elements històrics i d'interès cultural del terme municipal per tal de tenir coneixement de l'estat i la importància de cada un i del seu conjunt, a fi de portar a terme accions concretes, entre elles l'especificació dels elements susceptibles de protegir. La recollida i processament de les dades s'ha realitzat entre els mesos gener de 2019 i març de 2020.

Els objectius d'aquest treball són els que estableix el Plec de Prescripcions Tècniques per a la realització d'inventaris de patrimoni local de l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona: "la recollida exhaustiva de dades sobre el patrimoni cultural i natural del municipi i la seva valoració, permetent l'establiment de mesures per a la seva protecció i conservació, així com la planificació de la seva rendibilitat social". El resultat és una eina a disposició de l'Ajuntament amb la informació individual i de conjunt dels elements patrimonials del municipi que ajudi a fomentar la conservació, la difusió, el

coneixement del medi, i utilitzar-la com ajuda en la ordenació i planificació urbanística, així com en d'altres accions de benefici social.

2. METODOLOGIA

2.1. METODOLOGIA DE TREBALL

Per realitzar l'inventari es va adoptar una metodologia de treball estructurada en tres etapes principals:

- **1- Recopilació prèvia de documentació**
- **2- Treball de camp:** recollida d'informació oral i visita a cada element detectat i al terme en general
- **3- Treball de gabinet:** contrastant les fitxes de camp amb la documentació, introducció de la informació a les fitxes i elaboració de la memòria com a conclusió

En cada una d'aquestes etapes s'ha procedit a realitzar una sèrie de tasques que es detallen a continuació de forma cronològica:

- **1- Recopilació prèvia de documentació:**
 - Recopilació de la documentació existent sobre el municipi: bibliografia, publicacions, Carta Arqueològica de la Generalitat, Inventari de Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat, Inventari de Patrimoni Industrial de la Generalitat, Normes Subsidiàries de l'Ajuntament, llistats d'elements patrimonials d'interès local, Catàleg de Masies. Aquesta recopilació es va realitzar fent un buidatge de la bibliografia existent al mateix Ajuntament, a l'Arxiu Municipal de Sant Julià de Cerdanyola, a la Biblioteca Comarcal de Berga, a l'Arxiu Comarcal del Berguedà i a d'altres arxius que s'especifiquen més endavant, junt amb la documentació i informació facilitada pel mateix Ajuntament.
 - Amb aquesta base es va realitzar un llistat de possibles elements inventariables que es va contrastar amb l'opinió d'alguns estudiosos i membres de l'Ajuntament ja citats anteriorment. La llista no es va considerar tancada ja que quedava subjecta al treball de camp que va permetre identificar més elements.
 - Per tal de facilitar el treball de camp es van diferenciar les zones del municipi que, recolzades amb la cartografia de cada zona, van permetre la localització de nous elements.
 - Es van establir contactes inicials amb informadors orals: estudiosos del terme, els habitants de les masies, propietaris de fons documentals, arxius, gent gran,

....; i que en el moment del treball de camp es van anar visitant per tal de cercar el màxim d'informació.

▪ **2- Treball de camp:**

- En base als elements que ja s'havien detectat es va iniciar la recollida de dades visitant cada element, recopilant la informació que ens proporcionava la observació directa junt amb la que ens proporcionaven les fonts documentals i els possibles col·laboradors; es fotografiaven els elements, fet que facilitava posteriorment la tasca de gabinet.
- Es contrastava amb documentació cartogràfica històrica i actual per tal de detectar topònims o nous elements a cada zona visitada.

▪ **3- Treball de gabinet:**

- Realització de les fitxes dels elements. Les fitxes s'anaven completant a mida que es feia el treball de camp, de manera que aquestes dues fases s'han anat compaginant. Això ha facilitat la feina ja que s'havien detectat mots elements d'entrada i era necessària una estructuració per zones i completar el procés en cada zona.
- En omplir els camps de descripció i d'història es contrastava la documentació escrita de que es disposava amb la informació obtinguda d'altres publicacions i inventaris previs, així com amb les conclusions tretes de l'observació directa de cada element. D'aquesta manera es procurava ser el màxim exhaustiu en la documentació.
- Es feien rutes per les zones diferenciades, inventariant els elements que ja es coneixien prèviament i detectant d'altres sobre el terreny. Aquestes rutes, completades amb la visita a cada element facilitava l'obertura de noves fitxes. D'aquesta manera també s'anava fent un llistat d'elements "no fitxats" per adjuntar a la memòria, consistent en aquells elements que no tenen prou entitat cultural per elaborar una fitxa documental o bé dels que no es disposa prou informació però que es podrien fitxar més endavant.
- Quan es va tenir introduïda la informació documental i històrica a les fitxes, es van completar amb les dades complementàries: coordenades UTM, alçada i fitxes relacionades.
- Finalment es van introduir les fotografies que s'havien realitzat en format digital i es van escanejar els plànols topogràfics d'ubicació de cada element. Amb això les fitxes es donaven per tancades.
- En tancar les fitxes es va procedir a la redacció del present informe.

2.2. FONTS CONSULTADES

S'han utilitzat diferents tipus de fonts per l'elaboració de l'inventari: documentació d'arxius públics i d'arxius privats, informació oral, bibliografia i la observació directa dels elements. Passem a detallar aquestes fonts.

DOCUMENTACIÓ D'ARXIUS:

ARXIUS PÚBLICS

- AMM Arxiu Municipal de Sant Julià de Cerdanyola
- AHCB Arxiu Històric Comarcal del Berguedà
- AMG Arxiu Municipal de Guardiola de Berguedà
- ADS Arxiu Diocesà del Bisbat de Solsona
- ADU Arxiu Diocesà del Bisbat d'Urgell
- ACA Arxiu de la Corona d'Aragó
- ANC Arxiu Nacional de Catalunya
- AHDB Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona
- AOC Arxiu de l'Obra del Cançoner de Catalunya
- APM Arxiu Parroquial de Sant Julià de Cerdanyola
- BPB Biblioteca Pública de Berga

ALTRES INVENTARIS UTILITZATS O CONSULTATS

- Inventari del Patrimoni Arquitectònic de la Generalitat de Catalunya (IPAC), municipi de Sant Julià de Cerdanyola.
- Inventari del Patrimoni Arqueològic i Paleontològic del Berguedà. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya. Sant Julià de Cerdanyola.
- Inventari del Patrimoni Industrial (Museu de la Ciència i la Tècnica de Catalunya, Generalitat de Catalunya) (IPIC). (no hi ha elements inventariats).
- Arxiu del Servei de Patrimoni Arquitectònic de la Diputació de Barcelona (SPAL).
- Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional de Catalunya (IPEC). Inventari del Patrimoni Festiu.

BIBLIOGRAFIA

Es va realitzar un buidatge de la documentació bibliogràfica existent principalment a la Biblioteca Pública de Berga que conserva un important i complet fons bibliogràfic local. També es van recopilar totes les publicacions que s'han realitzat referents al municipi de de la revista cultural comarcal "L'Erol", el llibre "Sant Julià de Cerdanyola. Municipi de sempre. Municipi recuperat" editat per l'Ajuntament de Sant Julià de Cerdanyola. El document d'inventari de barraques de pedra seca realitzat per Jordi Elias, document inèdit

però de gran valor ja que es tracta d'un inventari exhaustiu de les 160 barraques de pedra seca que es troben al terme municipal, descrites, amb dimensions i la localització geogràfica. Al final de la memòria, a l'apartat de bibliografia, s'especifica aquesta documentació.

2.3. EXPLICACIÓ DE LA FITXA

El model de fitxa que s'ha utilitzat és el que utilitza l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona per a la realització dels Mapes de Patrimoni Cultural, i que formen part d'una base de dades programada en MS Access 97.

La fitxa conté una sèrie de camps d'informació que s'han omplert per a cada element: Número de Fitxa, Codi, Àmbit, Denominació, Ubicació, Titularitat, Propietari, Tipologia, Ús actual, Descripció, Observacions, Estat conservació, Autor, Any, Estil/Època, Segle, Emplaçament, Longitud, Latitud, UTM, Alçada, Accés, Número negatiu, Fitxes associades, Història, Bibliografia, Protecció, Número Inventari Generalitat, Autor fitxa, Data registre, Data modificació, Mapa, Fotografies.

Hi ha una sèrie de camps en que el contingut s'ha de triar d'uns establerts prèviament per l'OPC: Àmbit, Codi, Tipologia i Titularitat. L'Àmbit i la Tipologia donen un Codi concret establert d'acord amb el següent esquema:

1- PATRIMONI IMMOBLE	2- PATRIMONI MOBLE	3- PATRIMONI DOCUMENTAL	4- PATRIMONI INMATERIAL	5- PATRIMONI NATURAL
1.1- Edificis	2.1-Elements urbans	3.1-Fons d'imatges	4.1-Manifestacions festives	5.1-Zones d'interès natural.
1.2-Conjunts arquitectònics	2.2- Objectes	3.2-Fons documentals	4.2-Tècniques artesanals	5.2-Espècimens botànics singulars
1.3-Elements arquitectònics	2.3- Col·leccions	3.3-Fons bibliogràfics	4.3-Tradició oral	
1.4-Jaciments arqueològics			4.4-Música i dansa	
1.5- Obra civil			4.5- Costumari	

Cada fitxa es completa amb un mapa d'ubicació i d'una a tres fotografies.

En el moment de lliurament d'aquest Mapa de Patrimoni Cultural, l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona ha posat en marxa un nou aplicatiu web dels Mapes de Patrimoni Cultural, que permetrà la consulta més àgil, les cerques temàtiques, així com fer modificacions o introduir nova informació o noves fitxes amb un control dels usuaris admesos i registrats prèviament amb permisos. Els camps i les tipologies que hem explicat anteriorment es mantenen en aquesta nova web.

2.4. CRITERIS DE SELECCIÓ

En aquest treball s'ha procedit a la identificació, descripció i documentació dels elements que s'han considerat patrimoni cultural del terme municipal de Sant Julià de Cerdanyola per tal d'oferir una visió panoràmica d'un conjunt que determina les característiques concretes del lloc. No és aquest un estudi tancat, sinó que ha de mantenir-se obert a qualsevol aportació que contribueixi a l'enriquiment d'aquest patrimoni en funció de noves recerques i treballs. Tampoc és un estudi que limiti les perspectives patrimonials al que conté l'inventari, sinó que ha de servir com a punt de partida per a incentivar la recerca i la gestió del patrimoni que doni forma a diferents tasques entorn aquest i permeti la seva ampliació i conseqüent evolució.

S'ha tingut en compte reunir el màxim nombre d'elements identificadors del terme incloent tot allò que podia tenir un valor patrimonial històric o de diferenciació. S'ha procurat obtenir el màxim d'informació de cada element de forma individual i de la relació amb el seu entorn per tal de mostrar la importància de cada element com a quelcom característic i definitori d'aquest territori. Però cal assenyalar que no s'han inclòs tots els elements detectats sinó que s'ha fet una selecció envers els següents criteris:

- 1- S'han inventariat tots els elements que prèviament havien estat compilats en altres inventaris:
 - . De la Generalitat: Carta Arqueològica, Patrimoni Arquitectònic.
 - . De l'Inventari de Patrimoni Festiu de Catalunya.
 - . Del Catàleg de Béns d'Interès Natural (PEIN).
 - . Catàleg de Masies de Sant Julià de Cerdanyola.

- 2- S'han inventariat els elements mobles, immobles o naturals destacables per:
 - . Singularitat històrica, artística, etnològica, identitària, simbòlica.

- 3- S'han inventariat els fons documentals i fotogràfics que tinguessin un fons històric important individualment i per al conjunt del municipi.
- 4- S'han inventariat les manifestacions festives, musicals, artesanes i de tradició que són representatives i identificatives del terme.

És per això que el volum de fitxes s'ha limitat finalment a les que hi ha a l'inventari com a elements més representatius, però hi ha una sèrie d'elements que no s'han fitxat perquè s'ha considerat que no tenen prou significació per a ser inclosos a l'Inventari, elements que coneixem però que han desaparegut o elements que s'han inclòs dins d'altres fitxes. D'aquests elements "no fitxats" es fa una relació a l'apartat corresponent d'aquesta memòria.

2. DIAGNÒSTIC

2.1. MARC D'INTERVENCIÓ GENERAL

2.1.1. MARC GEOGRÀFIC, GEOMORFOLÒGIC I ECONÒMIC

Ortoimatge del terme. Sitmun Diputació de Barcelona

Sant Julià de Cerdanyola està situat a l'Alt Berguedà, amb el nucli situat a una altitud de 980m, compta amb 12,3 km² i 228 habitants. Es troba a l'extrem nord-oriental de la comarca, limitant amb els municipis de La Pobla de Lillet, Guardiola de Berguedà, la Nou i Castell de l'Areny. Aproximadament 700 h són de bosc (60%), 110 (10%) les ocupa el nucli urbà i les terres de conreu i pastures, el restant, un 30% és terreny erm i bancals dels vessants de les muntanyes (Jordi Bas, a AA.DD., 1998).

El paisatge és un dels elements que cal destacar, formant dues valls obertes a ponent cap a la vall del Llobregat, al nord-oest del massís del Catllaràs. Dos cursos d'aigua travessen el terme, el torrent o rec de l'Abaiol, al sud, i el torrent de la Font del Castell, també anomenat Torrentera i "riu de Cerdanyola", a la vall principal; destaquen també les diverses fonts que es troben per tot el terme. També hem d'esmentar el torrent de la Fou,

que entra al terme a l'altre costat de la collada Sobirana. El paisatge de muntanya separa el terme, al sud la carena de l'Abaiol (1420m) que limita amb Malanyeu, al terme de la Nou; a llevant la serra de Catllaràs (1732m a La Clusa, on assoleix l'alçada màxima dins el municipi), tocant als termes de Castell de l'Areny i la Pobla de Lillet; al nord la carena del Forcat, Coma Verda i la Solana de Cortielles (1300m) que separen dels termes de Guardiola i la Pobla; a l'oest queda obert a la vall del Llobregat limitant amb Guardiola.

Els principals eixos de comunicació són la carretera comarcal C-16 de Berga a Bagà i la local BV-4021 que porta de Guardiola a Sant Julià de Cerdanyola; també el camí asfaltat que permet arribar des de La Pobla de Lillet passant pel Santuari de Falgars. La resta de vies de comunicació està formada per camins asfaltats o pistes i camins de bosc senyalitzats. Destaca el pas del camí ramader que des del sud del Berguedà servien per portar els ramats a la muntanya, utilitzades fins fa pocs anys pel trasllat dels ramats a les muntanyes i dels que es conserven alguns trams. També camins que servien per comunicar amb les poblacions més properes i una xarxa de camins secundaris que s'utilitzaven per comunicar els diferents nuclis i les cases de pagès.

Geològicament, el substrat és essencialment calcari, formant sòls rics en sals minerals o sòls bàsics, però també algunes zones amb sòls àcids on disminueix la concentració de sals. Aquest fet és el que provoca la diversitat vegetal, ja que trobem boscs de pi negre, boscs de pi roig, reses d'antigues fagedes i rouredes, boscs de carrasques, però també zones de pastures i conreu, valors que van provocar que una part del terme es trobi dins el PEIN serra de Catllaràs.

Destaca també la formació geològica d'aquests terrenys, en els que trobem materials Seronians (arenisques, calcàries, margues; amb presència de fòssils de diversos tipus a la zona dels Banyadors, el Forcat, la Devesa, el Puig, entre d'altres), fàcies Keuper (argiles i guixos vermellorsos que contenen cristalls de quars com el Jacint de Compostela), fàcies Garumnianes (diversitat d'arenisques, llims, calcàries, carbons, ... on hi ha presència de fòssils), finalment els materials de l'Eocè (conglomerats). Els materials del Seronià (Cetaci superior), han donat lloc a la forma de cubeta dels relleus que envolten Cerdanyola.

Una gran part de la població viu en cases al nucli urbà, la resta a masies disseminades, en un territori en que la base econòmica ha sigut essencialment rural i s'ha viscut

tradicionalment de les activitats del sector primari: agricultura, ramaderia, explotació del bosc i la cria i engreix de bestiar oví i boví fonamentalment. Tot i que a l'edat mitjana la vinya era freqüent a la zona, a finals del XVIII es va abandonar completament la producció de vi que era bàsicament per les mateixes masies. Encara queden vestigis que denoten aquest passat agrícola i vinícola, com les feixes amb murs de pedra seca que van modificar el terreny en pendent present al voltant del municipi convertint-lo en apte pel cultiu, guanyant zones planeres on cultivar, un fet molt singular a Cerdanyola que predomina en el paisatge. Així es van crear bancals terrassats que trobem a quasi tot arreu, però sobre tot a la zona de les Deveses i el Puig. També destaca l'important nombre de barraques, barraques als marges i trumferes, elements que defineixen aquesta antiga economia.

És destacable la presència d'horts propers a les cases, amb un sistema de regadiu canalitzat des de l'Abaiol que va crear la Comunitat de Regants per a gestionar l'ús.

A finals del segle XIX la industrialització va arribar a municipi, es van obrir tres fàbriques: cal Teixidor, ca la Galla, i a l'edifici de l'antic Ajuntament (escola actual). També la mineria va donar feina a molts cerdanyolencs.

DEMOGRAFIA

Actualment el terme compta amb 228 habitants (2019), quasi la meitat dels que tenia a mitjans del segle XIX. Des de llavors el descens ha estat progressiu, seguint la tendència migratòria del camp a la ciutat.

Les pestes del segle XIV van reduir la població, que va quedar en uns 80 habitants, concretament a Cerdanyola hi quedaren uns 10 habitants al segle XV.

A començament del segle XVIII Cerdanyola tenia més de 50 veïns, però durant la guerra de Successió van haver moltes baixes i van quedar 24 el 1717. A mitjans del segle XVIII tenia 38 cases i 199 habitants segons el registre eclesiàstic, però en altre documentació consten 11 cases (Cortielles, Sobirana, El Bru, Freixa, Esteve, casa Vella, Casas, Alfora, Espelt, Portell i cal Co), amb un cens de 48 habitants a Cerdanyola i 135 a tot el terme. Aquesta diferència és deguda a que els termes eclesiàstics no coincidien amb els fiscals.

Al segle XIX va créixer ràpidament la població. Entre 1819 i 1830 es mantingué en 110 habitants, el 1842 hi havia 190 al poble i 300 a tot el terme. El 1856 les cases disseminades que constaven eren: la Cortada, el Solé, la Pomera, la Casa Nova, el Pou, carbonet, el Cap del Pla i Cortielles. El 1857 hi havia 612 habitants i el 1877 davallà a 451 habitants, mentre el 1900 hi havia 392. A partir d'aquest moment hi ha una recuperació arribant a 987 habitants el 1930 (Pedrals, a AA.DD., 1998: 82).

El poble o nucli principal està format per una agrupació de masies i habitatges dels segles XVII i XVIII, tot i que alguns tenen orígens medievals, distribuïts al voltant de l'església de Sant Julià. Un nucli que s'ha mantingut poblat des dels seus orígens. Al peu del camí cap a Falgars es va crear un nou barri, la Guingueta, que es va originar al peu del torrent del Castell i de les masies El Vilà i cal Moliné, que serien de les primeres cases d'aquesta zona. El conjunt de cases formen dos carrers, la majoria d'aquestes cases són de factura contemporània i deuen amagar alguns elements anteriors ja que s'originarien entre finals del segle XIX i principis del segle XX, ja que en alguna imatge antiga es pot apreciar la presència d'aquestes cases de planta baixa, pis i golfes sota teulada.

2.1.2. MARC HISTÒRIC

El primer nucli es va situar a una zona de plana on hi havia terrenys aptes per conrear i per ubicar els habitatges, però voltada de muntanyes. El nom de Cerdanyola podia fer referència a aquesta ubicació en una zona de plana o cerdana situada entre muntanyes. El nom oficial, Sant Julià de Cerdanyola, correspon al de la parròquia, tot i que en documentació antiga sempre es refereix a Cerdanyola. Va ser a finals del segle XVIII que el nom canvia i s'agafa el de la parròquia.

Els primers documents que esmenten Cerdanyola és l'acta de consagració de la catedral de La Seu d'Urgell del 839; més tard es cita a la dotació del monestir de Sant Llorenç prop Bagà, el 983, quan es diu que es donaren 10 masos de Cerdanyola. El 1106 el bisbe Ot d'Urgell va consagrar l'església de Sant Julià.

Durant l'edat mitjana la baronia de Guardiola que incloïa el lloc de Cerdanyola, va ser motiu de disputa entre els barons de Pinós i l'abat de Sant Llorenç que administrava la baronia; el poble patí diverses destruccions, entre les que destaca la de 1328, quan es va

destruir l'església i el baró de Pinós els va haver d'indemnitzar. El 1327 l'abat Guillem del monestir de Sant Llorenç prop Bagà bescanvià la meitat del castell de Guardiola i el lloc de Llenes (actualment dins el terme de Saldes) amb els drets que el rei Alfons III el Benigne posseïa a les parròquies de Vallcebre i Fumanya. El tracte es va fer sense el consentiment del baró de Pinós que sembla que tenia alguns drets sobre el castell i els seus habitants. Això creà malestar entre els Pinós ja que minvava la seva preponderància en quedar part d'aquest lloc estratègic en poder reial. El malestar es manifesta amb violència contra l'abat de Sant Llorenç i el rector de Cerdanyola (que depenia del monestir) i contra els seus respectius homes. Com a conseqüència són excomunicats diversos rectors i altres homes de la baronia, i per tal que se'ls llevi la sentència el baró va haver d'esmenar monetàriament els danys causats, i fins i tot els homes van ajudar a reconstruir l'església de Cerdanyola que havia estat destruïda¹.

En època medieval el territori estava dividit entre els senyors de Saus i els de Riembau. Saus, que era vila i centre de la batllia, es troba fora del terme de Cerdanyola; mentre que els Riembau tenien part del feu i el castell de Cerdanyola, que depenia dels barons de Pinós i Mataplana, i es van unir als Saus per casament amb Sibil·la (Serra i Vilaró, 1930: 455 del vol. I).

Els Riembau tenien el castell de Cerdanyola des del 1325, quan Pere Bernat de Riembau va prestar sagrament i homenatge a l'Abat del monestir de Sant Llorenç prop Bagà per la batllia i feu de Cerdanyola. El 1373 Pere de Riembau encara posseïa el senyoriu i el castell de Cerdanyola. Al segle XV es troben establerts a La Pobla de Lillet, essent batlles dependents dels Pinós i Mataplana. Més endavant l'herència es repartirà entre els Riembau i els Tomic, nissaga de l'historiador Pere Tomic, fill de Blanquina senyora de Saus.

Sembla que l'antic castell dels Riembau es trobava al lloc que actualment ocupa la casa anomenada el Castell (Pedrals, a AA.DD., 1998). Més tard, a mitjans del segle XV, els Riembau es van establir a La Pobla de Lillet, on eren batlles dependents dels barons de Pinós i Mataplana. Possiblement en aquesta època el castell quedés abandonat i per aquest motiu no es coneix informació posterior. El primer castell devia estar enderrocat el 1790,

¹ Corominas Camp, Ramon i Jaume (1987) La torre de Foix. L'Erol, núm. 21. Àmbit de recerques del Berguedà. P. 29-33.

ja que en un informe oficial no consta cap fortificació al poble, però s'ha interpretat que podria ser aquest lloc ja que la casa conserva una espitllera i la ubicació és elevada. També podria tractar-se d'una casa forta i no un castell pròpiament dit, de la que s'han conservat els basaments. Però sense un estudi arqueològic del lloc no podrem saber la realitat.

Cal destacar la figura de Pere Tomic, que va ser batlle de Bagà i procurador general de les baronies de Pinós, Mataplana i Portella. Es va casar el 1432 amb Blanquina, filla de Pere Bernat de Riembau i Margarida. Per aquest casament va passar a ser propietari d'una domus a Cerdanyola que estava a la parròquia de Sant Julià de Cerdanyola (Serra i Vilaró, 1930: 477 del vol. I). El seu fill, Pere Tomic, va ser autor de la història del Rescat de les Cent Donzelles al segle XV.

A finals del segle XVI, quan es va crear el bisbat de Solsona, Cerdanyola va passar a formar part d'aquesta demarcació, tot i que seguia depenent del Monestir de Sant Llorenç i era l'abat el que nomenava capellans, no el bisbe.

El 1592 la jurisdicció passa al prior de Sant Pau del Camp de Barcelona, ja que el monestir de Sant Llorenç es va convertir en priorat dins la Congregació Claustral de Tarragona i vinculat al monestir de Sant Pau del Camp fins el 1614, quan va acabar la seva activitat monàstica i l'església de Sant Llorenç va quedar a mans d'un prior.

El 1614 l'església de Sant Julià de Cerdanyola encara constava com a parròquia, però el 1625 ja era sufragània de Sant Llorenç. El 1775 es va posar una pila baptismal que utilitzava aigua beneïda que es portava de Sant Llorenç.

A partir de 1722 el domini sobre el poble passà de Sant Llorenç als Hospitalers, ja que en els seus censos hi consten 12 masos durant algun temps: Torner, Obradors, Vilà, Sobirana, Casanova, La Sala, El Vilar, Cortielles, la Cortada, Vidal, La Pomera, El Soler. El 1747 passa a ser administrat de nou per la comunitat benedictina de Lleida, com consta en el capbreu.

L'església del Santuari de les Esposes, que es troba dins del terme, es va construir el 1858, tal i com consta a la llinda de la porta, tot i que alguns elements fan pensar en l'existència d'un edifici anterior. El santuari sembla que es va construir a partir d'una epidèmia de còlera morbo que va assolir el territori i els veïns van decidir aixecar un santuari a la Mare de Déu dels Dolors per demanar la seva protecció, aprofitant un lloc on ja hi havia una petita capelleta de pedró dedicada a la Mare de Déu. Sembla probable que en aquest

lloc hi hagués un dels fars de la vall del Llobregat, que permetien la transmissió de novetats connectant Sant Llorenç amb la vall del Bastareny.

L'església també va patir durant la Guerra Civil, sembla que algunes imatges les van tirar pel precipici i altres les van cremar davant l'església. Es van destruir la imatge principal del cambril, la Mare de Déu dels Dolors, que era una imatge vestida, i els dos àngels custodis que hi havia a cada costat del cambril. Aquest santuari ha sigut un important centre de devoció de tot el terme municipal i dels municipis de l'entorn.

Durant les Guerres Carlines, el 1867, va haver un intent d'agregar els termes municipals de Sant Julià de Cerdanyola i Brocà, iniciant-se aquí el llarg periple per esser reconegut com a municipi. Durant la tercera Guerra Carlina, el 1873, es produí a prop del pont de Guardiola l'assassinat de 67 presoners que els carlins havien fet a Berga i que va commocionar a la població. El 1874 van ser detinguts l'alcalde i dos cerdanyolencs que van ser empresonats al castell de Berga per haver estat sometents; tot el poble va recollir l'import de la multa, 300 duros, per poder-los rescatar.

A mitjans del segle XIX ja devia haver-hi una escola, ja que consta que el en una visita l'any 1878 per l'inspector d'ensenyament Remigio M. Moles, aquest va recomanar millorar els locals que feien d'escola, situats a la rectoria, i seguir amb les classes diferenciades per a nens i per a nenes. L'any 1879 es decidí fer un nou local. En aquell moment eren mestres Maria Monegal i Francesc Pla.

Al segle XIX (1883) es va editar un periòdic liberal, *La Reforma Bergadana*, segurament perquè es va impedir la publicació a Berga.

Aquest territori des de l'edat mitjana va viure del conreu i de la ramaderia. Sembla que s'havia cultivat vinya, essent un dels llocs més elevats on es troba testimoni del conreu. Aquest sistema es va mantenir fins al segle XIX, quan es va incorporar l'economia tèxtil i la mineria. A Cerdanyola van haver tres fàbriques en diferents etapes: Cal Teixidor, ca la Galla i a l'antic edifici de l'Ajuntament, però sobre tot es van instal·lar al peu del riu Llobregat, a Guardiola, on anaven a treballar molt habitants del municipi. Les mines també van ser una important font de treball des de finals del segle XVIII, però sobre tot entre finals del XIX i inicis del XX. Trobem algunes mines documentades des del segle XVIII a la zona de la Torre de Foix i que van intentar posar en marxa Ramon Farguell de

Berga i Josep Solanell de Foix de Ripoll. Ja al segle XIX les mines de Santa Victòria, Mas de Pey, Santa Bàrbara, Blanca, Gris, etc..... o la mina Amàlia que el 1864 va prendre possessió Manel Pifarré que la va posar en funcionament. Pere Pujol i Thomàs, important propietari del berguedà, tenia el 1925 sis propietats mineres i diversos fons de calç i ciment al terme de Cerdanyola, dels que no en queden rastres. També destaquen les mines que es van explotar als entorns, moltes propietat del Comte de Fígols. Durant la dictadura de Primo de Rivera l'Ajuntament de Cerdanyola va nomenar el Comte de Fígols com a fill adoptiu i predilecte de la població.

Un dels motors i canvi important al territori va ser la inauguració del ferrocarril el 21 de novembre de 1904, fent l'estació terminal dins el terme de Sant Julià de Cerdanyola, al llavors barri de Guardiola, que finalment acabarà ser municipi propi gràcies al desenvolupament que li acabà proporcionant el progrés industrial.

Una de les activitats econòmiques més importants entre els segles XIX i XX i que va tenir molta incidència en la població va ser l'explotació del bosc. La gestió d'aquest entorn va provocar l'organització de la comunitat de Capmasers i Magallers, que en ser un element important del municipi mereix una explicació de a seva història i funcions.

Tot i que l'entitat es va organitzar en època contemporània, troben una cita dels capmasats l'any 1337, on s'esmenta a vuit capmasers o capmasats (caps dels masos més importants del terme) de Cerdanyola que pagarem al seu senyor, Guillem de Vila de la Pobla de Lillet, "un rocí que varen comprar a Guillem de Vilacorba" (Serra i Vilaró, 1930: 485 del vol. I), mostrant que en aquella època també estarien units d'alguna forma per defensar els interessos de els seves propietats.

L'entitat de Capmasats és una associació privada que agrupa els propietaris de terrenys bàsicament forestals dins el terme de Sant Julià de Cerdanyola, que els gestionen i decideixen l'ús d'aquests. El 17 d'abril de 1864 els propietaris de diversos masos (Cal Portell, la Pomera, la Casanova, Subirana, la Sala, el Pla, el Solé, cal Borda, can Vidal anomenada el Pou, Casabella, el Castell, la Cortada, Curtielles, el Vilà) van sol·licitar al Governador Civil de la Província que els reconegués la propietat del forest anomenat Comunal de Sant Julià de Cerdanyola, i els eliminés de l'Estadística General de Públics ja que es tractava de terrenys privats. Van rebre resposta el 8 de gener de 1865, que els donava la raó, i el 1865 es va fer una regulació de les propietats comunals del forest i es van inscriure al Registre de la Propietat l'Escriptura dels Comunal de Sant Julià de Cerdanyola, com a propietaris en comú i proindivís de tot el terreny; l'escriptura

d'inscripció al registre es va fer el 16 de març de 1865. Podem prendre aquesta data com la de l'origen d'aquesta entitat privada. Més tard, el 5 de setembre de 1894, es formalitzà la signatura de l'escriptura del "Conveni atorgada entre els propietaris i veïns del poble de Sant Julià de Cerdanyola anomenats Capmasers i Magallers del citat poble", on es reconeixien els drets i obligacions respecte als comunals, compareixent 11 propietaris o Capmasats i 64 Magallers (veïns que visquin a una casa, que figurin a l'escriptura de conveni i que hagin fet ús dels camps i el bosc, per cultiu, cria de bestiar o treure fusta i llenya). En aquest conveni es va establir la normativa bàsica per a l'explotació i aprofitament dels boscos i altres terres comunals, també estableix com es governa tota la propietat. Des d'aquell moment s'han mantingut els pactes establerts. El Conveni també regula la forma de govern, constituint dues juntes: la Junta Administrativa (escollits per votació 5 Capmasats i 2 Magallers, cada 4 anys) i la Junta d'Apel·lació o Superior (3 Capmasats i 3 Magallers), a més de la Junta general formada per tots els Capmasats i Magallers. Des del 1890 es va contractar un guarda jurat del bosc per a controlar les possibles infraccions.

Altra entitat que demostra la capacitat organitzativa des veïns de Cerdanyola va ser la creació de la comunitat de regants de l'Abaiol, creada el 1884 amb l'objectiu de fer arribar l'aigua de l'Abaiol al poble per tal de poder abastir als ciutadans d'aigua per a les cases i que després s'utilitzés aquesta pel rec. Des de llavors els habitants que volen utilitzar l'aigua forment part de la Junta i paguen una quantitat per disposar d'aquest servei.

El comerç de contraban també va formar part de l'economia del municipi, ja que la ubicació propera a la frontera va provocar que després de la Guerra Civil es fes contraban passant productes per la muntanya, sobre tot per part dels segadors que feien campanyes a França.

L'any 1928 es va finalitzar la carretera a Guardiola, iniciativa de l'alcalde Ramon Boixader i impulsada per la Mancomunitat de Catalunya. La Junta de Capmasats i Magallers va pagar les indemnitzacions. Joan Elies va ser el que va fer el projecte de portar aigua al poble, proposat per l'alcalde Ramon a la Junta de Capmasats i Magallers, l'any 1913, abans l'aigua arribava de la font del Castell. La xarxa d'aigua es va completar l'any 1947, quan es va acabar la xarxa de distribució a les cases del poble.

Però el fet més destacable fa referència a la constitució de Sant Julià de Cerdanyola com a municipi independent.

Durant les Guerres Carlines, el 1867, va haver el primer intent d'agregar els termes municipals de Sant Julià de Cerdanyola i Brocà, que no va prosperar. A principis del segle XX es va decidir traslladar l'Ajuntament de Brocà al barri de l'Hostal Nou que aleshores i després de la demanda de matèria primera produïda per la guerra gran (1914-18) va provocar que els habitants de les masies de Brocà, Gavarrós, Torre de Foix es concentrassin en llocs més propers a les cruïlles de camins. Aquest en seria el cas del barri de l'Hostal nou, la Farga, cal Frare i del Collet que havien anat creixent i va caldre la necessitat de erigir al punt més cèntric un lloc per a l'ajuntament que fins aleshores tenia serveis mancomunats dels nuclis de Brocà (que englobava Gréixer, Gavarrós, Torre de Foix i Sant Llorenç) amb el de Sant Julià de Cerdanyola.

Més endavant, el 1936, es va proposar d'unificar els dos ajuntaments en un de sol. Es va fer una sessió extraordinària el 13 de setembre de 1936, reunint d'una part l'ajuntament de Brocà amb Joan Noguera com a alcalde i per l'altra l'ajuntament de Sant Julià presidit per Joan Anfruns i Portell. El 20 de setembre es posaven d'acord i el 27 de setembre del mateix any es va acordar celebrar un referèndum popular que es va fer el 18 d'octubre de 1936 i que n'aprovà la seva unificació, amb 322 vots positius de 585, però sembla que el moment polític no va facilitar que anessin a votar molta gent de Cerdanyola ja que la votació es va fer a Guardiola. El 22 d'octubre l'acta municipal ja és de l'Ajuntament de Guardiola de Berga, elegit alcalde Joan Ribera i Mills.

Passada la Guerra es va demanar al governador civil de Barcelona que resolgués l'agregació, que es va mantenir i es va fer la fusió oficial el 12 d'octubre de 1942. El nou ajuntament es va anomenar Guardiola de Berga, actualitzat a Guardiola de Berguedà, tal i com publica el DOGC del 1981 que esmenta " Decret 299/1980 d'11 de setembre que fa referència al canvi de nom del municipi de Guardiola de Berguedà pel seu origen català, que és el de Guardiola de Berguedà". Per tant, el 1942 Sant Julià de Cerdanyola va perdre la seva independència en ser annexionat a Guardiola de Berguedà.

L'any 1982 es va crear a Cerdanyola una junta per a la segregació, amb l'objectiu de treballar per a la independència municipal redactant un expedient de segregació iniciant-se formalment el procés, expedient aprovat per l'Ajuntament de Guardiola el 1983,

presentant-lo a la Generalitat de Catalunya. Tot i que Sant Julià tenia el suport de Guardiola, que estava a favor de la segregació, va topat amb la negativa del Govern, que era favorable a la creació d'una Entitat Municipal Descentralitzada i no un municipi, expedient que va ser aprovat per l'Ajuntament de Guardiola el 28 de juny de 1990. El municipi va crear una junta de segregació i amb els diners que van aportar totes les famílies va aconseguir que els tribunals reconeguessin la seva reivindicació.

Finalment, el juliol de 1993, Sant Julià de Cerdanyola va recuperar la seva autonomia com a poble. El 20 de juliol del 1993 es va celebrar una sessió extraordinària per recuperar l'Ajuntament, en un acte al que va assistir tot el poble. La segregació de Sant Julià de Cerdanyola va ser declarada definitivament amb el decret 65/1994 de 7 de març, amb aquest es va separar definitivament del terme municipal de Guardiola de Berguedà i es van fixar els nous límits. El primer Alcalde va ser Ramon Elias Espel que el va presidir fins al 1995. Cada any es celebra la commemoració dels anys de recuperació de l'autonomia (Informació recollida del llibre DD.AA. (1998) Sant Julià de Cerdanyola. Municipi de sempre. Municipi recuperat. Ajuntament de Sant Julià de Cerdanyola; i de l'article BUSQUETS i CASTELLA, J (2003). "La creació del municipi" a Erol. Suplement 3, p- 28-30).

2.1.3. L'ESCUT DE SANT JULIÀ DE CERDANYOLA

L'escut actual de Sant Julià de Cerdanyola va ser aprovat pel Ple municipal 31 de març de 1994 i publicat al DOGC el 20 d'abril del mateix any amb el número 1886. (Resolució de 31 de març de 1994, per la qual es dona conformitat a l'adopció de l'escut heràldic del municipi de Sant Julià de Cerdanyola. DOGC núm. 1886. Generalitat de Catalunya, 20-04-1994).

Les característiques de l'escut són:

“Escut caironat: de sinople, una ermita de porpra acostada de 2 flors de lis d'argent. Per timbre una corona mural de poble.

L'ermita és el senyal tradicional de l'escut del poble, i probablement representa l'ermita de la Mare de Déu de les Esposes. Les flors de lis a banda i banda al·ludeixen al màrtir sant Julià, patró de la localitat”.

2.2. EL PATRIMONI DE SANT JULIÀ DE CERDANYOLA

2.2.1. ELEMENTS FITXATS

L'Inventari de Patrimoni del municipi de Sant Julià de Cerdanyola està format per un conjunt total de **288** elements que van ser documentats sobre un suport en fitxer Acces-97 facilitat per l'Oficina de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona que després es mostraven en una web. Des del juliol de 2020 aquestes fitxes es presenten en un format web <https://patrimonicultural.diba.cat> accessible a tot el públic i millorat els darrers anys, per oferir un producte que permeti consultes i també modificacions en línia per part dels administradors del programa.

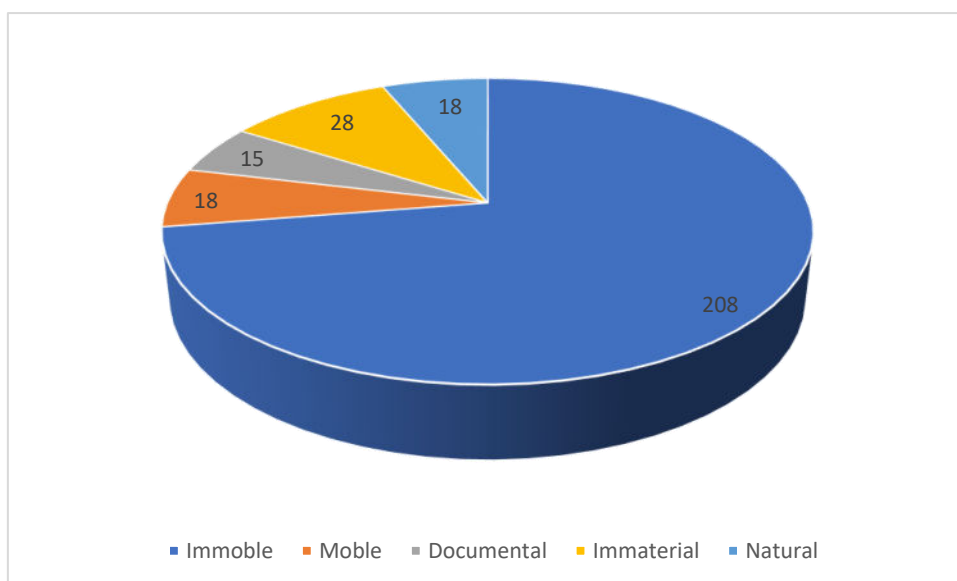
Els criteris de selecció emprats per fitxar o descartar elements ja s'han especificat a altre apartat, però els recordem de forma general:

- L'existència de l'element
- Incloure tots els que figuraven en altres inventaris previs
- Exhaustivitat, procurant incloure tot element que te un valor patrimonial
- Identitat, és a dir, elements que caracteritzin especialment el lloc: història, natura, festes, costums,...
- Importància individual, com a elements que destaquen per un motiu concret dins el conjunt
- Atemporalitat, tenint en compte elements de qualsevol època

Els elements fixats son els que es relacionen a continuació amb un llistat de tipologies. A la web es poden obtenir altres llistats segons els interessos de cerques.

2.2.2. ANÀLISIS DE LA INFORMACIÓ RECOLLIDA A LES FITXES

Tipologia del patrimoni de Sant Julià de Cerdanyola

Tal i com es desprèn dels gràfics presentats, al terme de Sant Julià de Cerdanyola hi ha un clar predomini de patrimoni immoble (209 elements, 72,47%), amb un important nombre d'edificis (172), seguits dels elements arquitectònics (15). Entre els edificis destaca l'important nombre de barraques i elements de pedra seca.

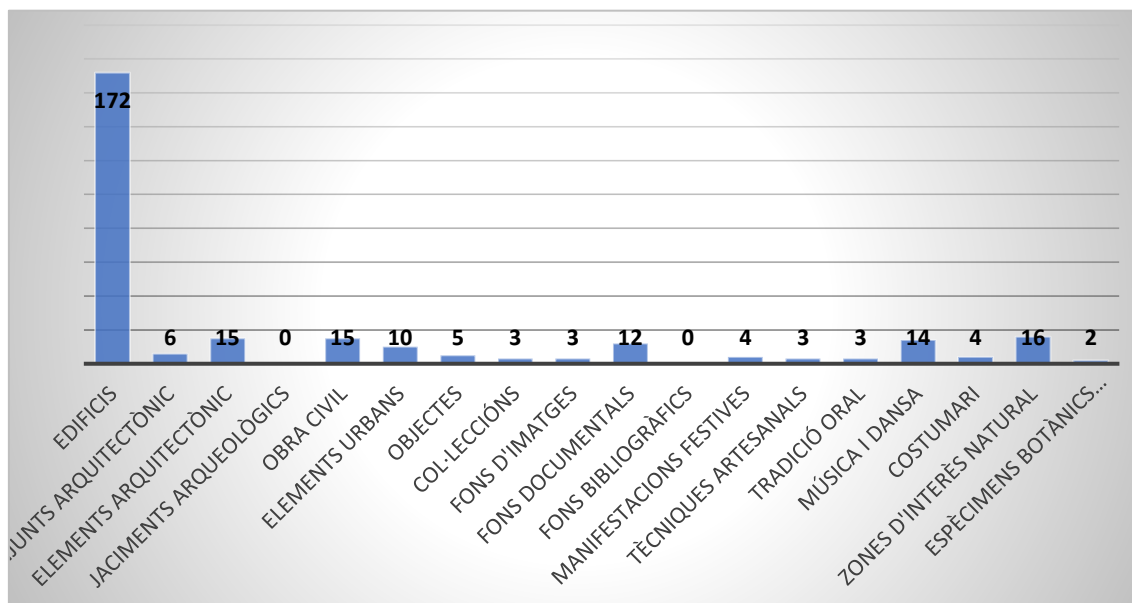
El patrimoni moble constitueix un 6,27% del total, amb 18 elements. Cal remarcar que és més important el nombre d'objectes solts que aquells que constitueixen una col·lecció.

En quant al patrimoni documental, un 5,23% del total, amb 15 elements, mostra un predomini dels fons documentals que formen part d'arxius fonamentalment públics.

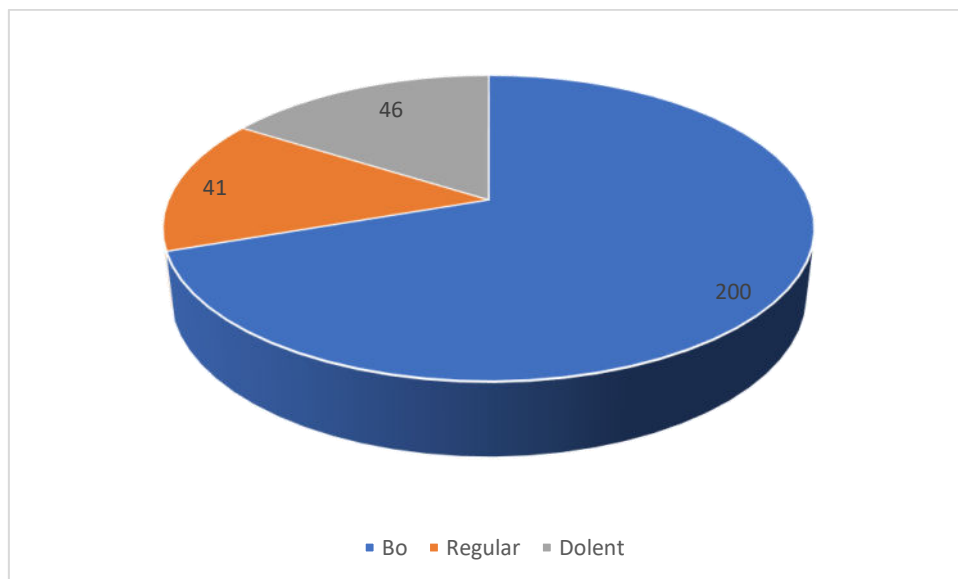
El patrimoni immaterial és molt representatiu, amb un 9,76%, 28 elements. Predominen les manifestacions festives, però sobre tot la música i dansa amb 14 elements documentats.

El patrimoni natural també presenta molts elements remarcables, un 6,27% (18 elements), que ben segur podria ser major el nombre ja que molta part del terme es troba dins el PEIN Catllaràs.

Tipologies de patrimoni:

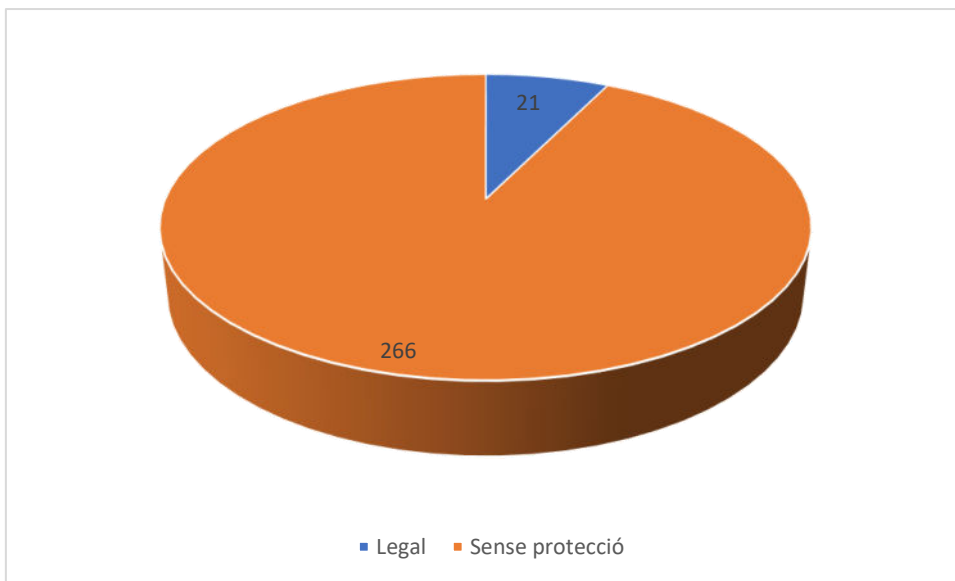

Estat de conservació:

L'estat de conservació és majoritàriament bo, degut principalment a que la major part d'elements encara estan habitats i per tant es mantenen. Tot i així crida l'atenció l'elevat nombre d'elements que es troben en estat dolent o regular, destacant alguns en perill de desaparició degut al desconeixement de la seva importància històrica i que són majoritàriament barraques de pedra seca o marges.

Nivells de protecció:

En quant als nivells de protecció legal del patrimoni destaca també el reduït nombre d'elements protegits per una figura legal. Tan sols hi ha 21 elements que gaudeixen de protecció front 266 que no.

Convé recordar que les figures de protecció del patrimoni cultural establertes per la Llei 9/1993 de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català (DOGC nº 1807, 11 octubre 1993) són dues:

- Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN); només el Govern de la Generalitat te la facultat de declarar-los. (La categoria de BCIN, equival a la de Bé d'Interès Cultural (BIC) establerta per la Llei 16/1985, de 25 de juny, del Patrimoni Històric Espanyol)
- Béns catalogats, denominats en el cas dels immobles, Béns Culturals d'Interès Local (BCIL). Aquest instrument de protecció i catalogació s'atribueix als municipis.

En ambdós casos la legislació estableix els procediments de declaració per a cada categoria.

Concretament, a Sant Julià de Cerdanyola estan protegits per alguna figura legal:

1 BCIN, Llei 9/1993 de Patrimoni Cultural Català: la Creu

2 BCIL, NN. SS. 16/11/2005, l'església de Sant Julià i el Santuari de les Esposes

PEIN Serra de Catllaràs i diferents elements que s'hi troben a l'interior de l'espai: Llei 12/1985 d'espais naturals. DOGC 556 de 28/06/1985

Festa Patrimonial Interès Nacional (2010). Patrimoni Immaterial UNESCO: la Fia-faia

Camins ramaders. Llei 3/1995, de 23 de març, de Vies Pecuàries. Els camins ramaders de Sant Julià de Cerdanyola estan classificats per la Generalitat de Catalunya: ICR12 camí de Guardiola a la Pobla de Lillet, ICR24 camí de Cerdanyola a Sant Jaume de Frontanyà, ICR25 camí de la Baells a la Pobla pel Catllaràs.

Fons documentals:

DOGC. 3437. Llei 10/2001 de 13 de juliol:

- Fons documental de la Direcció General de Cultura Popular de la Generalitat de Catalunya
- Fons documental de l'Arxiu de l'Obra del Cançoner de Catalunya (Biblioteca de l'Abadia de Montserrat)
- Fons documental de l'Arxiu del Bisbat d'Urgell
- Fons documental de l'Arxiu Nacional de Catalunya
- Fons documental de l'Arxiu Comarcal del Berguedà
- Fons documental de l'Arxiu Municipal de Guardiola de Berguedà
- Fons documental de l'Arxiu Municipal de Sant Julià de Cerdanyola

Ley 16/1985, de 25 de junio, del Patrimonio Histórico Español emparats també per la Llei 9/1993 de Patrimoni Cultural Català:

- Fons documental de l'Arxiu de la Corona d'Aragó

- Fons documental del "Archivo Histórico Nacional" (Madrid)

Urbanísticament, Sant Julià de Cerdanyola es regeix per Normes Subsidiàries de planejament en un Text Refós aprovat el 22 de setembre de 1999 i el 20 d'octubre de 2004, amb aprovació definitiva per la Comissió Territorial d'Urbanisme de Barcelona el 16 de novembre de 2005. El capítol XIX inclou els edificis i conjunts d'interès arquitectònic, que inclouen l'Església de Sant Julià de Cerdanyola i l'ermita de les Esposes, que gaudirien de protecció com a BCIL.

L'any 2014, el dia 11 d'abril, es va aprovar el Pla Especial del Catàleg de masies, cases rurals i altres edificacions, que va ser publicat al DOGC el 25/07/2014. Aquest document, redactat per la Diputació de Barcelona, no atorga cap tipus de protecció patrimonial als elements inventariats, únicament en determina els usos i actuacions.

Els camins ramaders estan protegits per la llei 3/1995, de 23 de març, de Vies Pecuàries. Segons la llei un camí ramader és la ruta per on discorre o ha discorregut el trànsit ramader, es a dir, que encara que no hi passi un ramat, la llei encara el considera com a tal. Es poden donar altres usos compatibles o complementaris a la seva naturalesa, donant prioritat al trànsit ramader. Són camins públics que gestiona la Generalitat de Catalunya a través del DARP. La llei obliga a inventariar, per protegir-los de les obres públiques, els particulars i l'abandonament en que es troben. Són imprescriptibles, es a dir, que el que ha estat camí ramader no pot deixar de ser-ho. Hi ha l'obligació de classificar-los des de l'any 1995, i s'han de senyalitzar per garantir el seu ús públic i la seva integritat. Els camins ramaders de Sant Julià de Cerdanyola estan classificats: ICR12 camí de Guardiola a la Pobla de Lillet, ICR24 camí de Cerdanyola a Sant Jaume de Frontanyà, ICR25 camí de la Baells a la Pobla pel Catllaràs (Campillo 2007: 15).

Tot i que la resta de camins no estan protegits, cal esmentar que l'any 2014 l'Àrea de Territori i Sostenibilitat de la Diputació de Barcelona va elaborar el Catàleg de camins de Sant Julià de Cerdanyola a petició de l'Ajuntament. Es van inventariar 13 camins municipals, que sumen un total de 32 quilòmetres. Per a cada camí hi ha una fitxa resum de les seves característiques, un plànol de la seva situació amb la definició del seu traçat i la numeració per punts quilomètrics, la toponímia complementària i els elements més remarcables.

També gaudeix de protecció el territori que es troba dins l' Espai Protegit serra del Catllaràs, per la Llei 12/1985 d'espais naturals. DOGC 556 de 28/06/1985. Té un total de 5.605 ha de terreny protegides que ocupa part dels termes de Sant Julià de Cerdanyola, Guardiola de Berguedà, La Nou, la Pobla de Lillet, Vilada, Castell de l'Areny i les Lloses. Espai representatiu dels relleus calcaris mesozoics i eocens del Pre-pirineu oriental, si bé el terç central i el sector oriental de l'espai són més abundants els sediments detrítics oecens i paleocens -gresos i conglomerats-, amb un altiplà a la carena i un dimorfisme entre els vessants meridionals abruptes i els vessants septentrionals més suaus. La seva notable amplitud altitudinal en un espai relativament petit fa enriquir llur diversitat. Cal destacar aquest espai, per la seva estructura geomorfològica i per la presència d'alguns elements d'interès biològic. Els vessants de la serra i a les seves vall internes, es presenta la zonació típica de paisatges en aquest territori pre-pirinenc -des de l'alzinar fragmentat als solells (*Quercion ilicis*) fins a les rouredes i pinedes calcícoles (*Quercion pubescenti-petraeae*). A les obagues destaquen les fagedes amb boix (*Buxo-Fagetum*) força rares a l'Alt Berguedà. A la serra de Catllaràs, tot i no assolir una alçada considerable també es desenvolupen alguns prats i rasos culminals de caràcter subalpí. Destaca la presència en aquesta serra de la flor de neu (*Leontopodium alpinum*), una espècie molt rara al país i protegida per la legislació de Catalunya. Les comunitats rupícoles de la muntanya mitjana calcària (*Saxifragion mediae*), que serveixen un conjunt d'espècies relictuals, són molt ben representades. La fauna de la serra de Catllaràs constitueix una comunitat de transició entre els sistemes pirinencs i els més mediterranis, situats més al sud. Hom troba algunes espècies ja al límit de les seves possibilitats, com el gall fer i la marta, alhora que serva espècies de gran interès com per exemple el cèrvol.

L'any 2010 la Fia-faia de Bagà i de Sant Julià de Cerdanyola va ser declarada Festa Patrimonial d'Interès Nacional per la Generalitat de Catalunya. L'any 2015 va ser declarada Patrimoni Immaterial de la UNESCO juntament amb les falles d'estiu del Pirineu.

2.2.3. ELEMENTS NO FITXATS

Hi ha una sèrie d'elements que per les seves característiques no s'han fitxat. Es tracta d'elements que s'han considerat poc significatius, amb poc valor històric, elements que han desaparegut però dels que es coneix l'existència però dels que no resten elements visibles, o elements que en un principi s'havien inventariat però que més tard no s'han considerat amb prou entitat per formar part de l'inventari. Per aquest motiu aquí es fa un llistat d'aquests elements per tal de deixar constància de la seva existència.

ELEMENTS POC RELLEVANTS		
Patrimoni Immoble	Edificis	<ul style="list-style-type: none"> ▪ El Comellar / El Comellà: X:407959.70, Y: 4674812.91. La casa s'esmenta al capbreu de 1722 de l'ordre dels Hospitalers de Lleida (Pedrals, a DD.AA., 1998) ▪ Can Roman. És un xalet nou ▪ Ca l'Andreu. És una casa nova ▪ Cobert hípica Els Plans. Edifici nou ▪ Garatge Teixidor X:408553.89, Y: 4675120.74 ▪ Ca l'Enric X:408508.11, Y: 4675107.51 ▪ Cal Pujol X:408854.12, Y: 4675085.94 ▪ Cal Moliner X:408910.74, Y: 4675041.49 Era una casa antiga però está molt reformada
Patrimoni Immoble	Obra civil / zona d'interès	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Camí del Puig ▪ Camí de l'Esquerrà ▪ Camí a Malanyeu pel Coll de les Bassotes ▪ Camí de la Collada Sobirana ▪ GR 4.2 ▪ Camí de l'Artigassa ▪ Camí dels Banyadors ▪ Camí de la Roca Roja ▪ Camí del Mal Pas
Patrimoni Immaterial	Música i dansa	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Goigs del Roser, de les Novenes de les Ànimes, de Sant Josep, de la Mare de Déu de Fàtima. Són generals a les advocacions del Bisbat per a les parròquies, no específics de Sant Julià de Cerdanyola.

Patrimoni Natural	Fonts	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Font del Duc X:407920.47, Y: 4675418.92 ▪ Font de l'Abella X:407807.23, Y: 4675412.04 ▪ Font Rodones X:408791.48, Y: 4673728.23 ▪ Font de Mateu X:409234.39, Y: 4673741.99 ▪ Font de Estoraies X:410739.34, Y: 4673228.70 ▪ Font de Fontanals X:411663.27, Y: 4673617.64 (El 1947 es portà aigua dels Fontanals fins a les cases del Cap del Pla, el Pla, la Subirana i el Pou. Hi ha una bassa artificial que recull l'aigua) ▪ Font de Cortielles X:411637.34, Y: 4675406.22 ▪ Font del Bullidor X:408765.43, Y: 4673925.03 (canalitzada per portar aigua al poble. El torrent o rec de l'Abaiol neix en aquesta font) ▪ Font del Tosquer. Des d'aquesta font es va canalitzar aigua cap a les cases del poble l'any 1973, que es va afegir a la ja canalitzada de la font de la Pomera. És una de les fonts que proporciona aigua al Torrent de la font del Castell. ▪ Font Rodones X:408792.26, Y: 4673728.60 (sitmun) ▪ Fonts de can Portell, font de la Plaça, arriba aigua de l'Abaiol ▪ Font de la Baga o Vaga (surgència) (és el dipòsit del cap del Grau) ▪ Flor de neu ▪ Les Tres Fonts
Patrimoni Natural	Zones d'interès natural	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Balma de les Bruixes X:408179.50, Y: 4675343.78 ▪ Balma del Rabent X:407959.90, Y: 4675457.02 ▪ Balma de Roca Roja X:407614.09, Y: 4674942.14 ▪ Forat de la Beia ▪ Cova de l' Engorjat ▪ Cova de les Esposes ▪ Cova dels Greixots ▪ Forat dels Moros ▪ Cova de les Nou Fonts ▪ Cova del Pastor ▪ Cova dels Pastors ▪ Forat del Puig de Cerdanyola ▪ Cova gran del Santuari de les Esposes ▪ Cova petita del Santuari de les Esposes ▪ Balmes del Torrent del Tripot ▪ Fagedes de les Esposes ▪ Bosc de pi roig del Catllaràs

ELEMENTS DESAPAREGUTS		
Patrimoni immoble	Edificis	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Masia Serraclara ▪ Mas Casellas ▪ Cal Llibori (actual cal Marceló) ▪ Cap del Pla ▪ Casanova ▪ Cal Prensó ▪ Cal Mill ▪ Cal Savi ▪ Cal Mestre Gall ▪ Cal badó ▪ Cal Climent Sec ▪ Cal Magí Vell ▪ Cal Vidal ▪ Ca l'Esteve ▪ Cal Cases ▪ Cal Alfora ▪ Cal Carbonet ▪ Ca la Teixidora ▪ Ca la Tona o ca la Rita ▪ El Casalot ▪ Cal Forner ▪ Ca la Sucarrada ▪ El Bru
Patrimoni immoble	Obra Civil	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Era de cal Torrent ▪ Bassa de cal Xicó ▪ Bassa de cal Malanyeu
Patrimoni Immaterial	Tradició	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sindicat catòlic Agrícola, creat el 1921, essent el primer president Josep Casadesús i Portell. (Pedrals, 1998: 94) Es van acollir als principis de l'encíclica del Papa Lleó XIII, Rerum novarum. El promotor va ser Mn. Lluís Pont, capellà de Cerdanyola i professor de matemàtiques, física i cosmografia destacable, autor de llibres científics.

3. BIBLIOGRAFIA

- AA.DD. (1981). *Gran Geografia Comarcal de Catalunya*. Vol. IX. Ed. Enciclopèdia Catalana.
- AA.DD. (1985) *Catalunya Romànica. El Berguedà*. Volum XII. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona.
- AA.DD. (1994). *Inventari del Patrimoni Arquitectònic de Catalunya*. Vol. 5 El Berguedà. Departament de Cultura. Barcelona.
- AA.DD. (1994). *Revelar el passat. Homenatge a Joan Serra Vilaró en el XXV aniversari de la seva mort*. 1994. Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. Museu Nacional Arqueològic de Tarragona.
- AA.DD. (1998). *Castells Medievals del Berguedà*. 2 volums. Ed. Amics del Romànic del Berguedà.
- AA.DD. (1998) *Sant Julià de Cerdanyola. Municipi de sempre. Municipi recuperat*. Ajuntament de Sant Julià de Cerdanyola.
- AA.DD. (2000). "Molins fariners". *L'Erol* n° 64, primavera 2002.
- AMADES, Joan. (1982) *Costumari Català*. VOL III, P. 914, 455, 456, 457, 458. Salvat i Edicions 62, edició facsímil.
- ARBUÉS, Clara; Oliver, Jaume (1999) "Vinyes que ja no hi són. Per una arqueologia agrària del domini feudal del treball pagès al Pirineu". Congrés Internacional Gerbert d'Orlhac i el seu temps, Vic, 1999, p. 321-338.
- BARAUT, Cebrià (1978). "Les actes de consagracions d'esglésies del Bisbat d'Urgell (segles IX-XII)". *Urgellia*, núm. 1. Doc. 82, p. 178.
- BACH, A. (1985). "L'Arxiu Diocesà de Solsona i altres arxius de la zona del Cardener". *Revista Cardener* núm. 2, p. 237-248. Cardona.
- BARTRINA, E. (1993), "Llinatge dels Pinós: el primer Galcerà de Pinós". *L'Erol* n° 42. P. 13- 16.
- BARTRINA, E. (1998). *Arxiu Diocesà de Solsona*. Vol.7, Guia dels Arxius Històrics de Catalunya. Generalitat de Catalunya.
- BOLÒS, J. (1986). *El monestir de Sant Llorenç prop Bagà*. Artestudi ed. Barcelona.

- BUSQUETS i CASTELLA, J (2003). "La creació del municipi" a Erol. Suplement 3. p- 28-30).
- CAMPILLO, X.; MARTÍ, R. (1995). *Xarxa de camins a les comarques de muntanya. Pirineus*. Estudi fet pel Parc Natural del Cadí-Moixeró. 3 volums.
- CATALÀ, Pere (1976). *Els castells catalans*. Dalmau Ed.
- COROMINAS, R. I COROMINAS, J. (2017) “Antics testimonis de la viticultura a Berguedà i comarques veïnes”. A *L'Erol* núm. 131. P. 22-25.
- CORTÉS ELÍA, María del Agua; ESCÚTIA FORS, Eloi (2020) *Dances tradicionals del Berguedà. Recull històric, musical i coreogràfic*. Volum 2. Edita Berguedana de Folklore Total. Berga.
- CULELL, Sílvia (2017) Entrevista a Imma Espel i Carles Flaquer. *L'Erol*, núm. 131, p. 30-31. <http://www.baumadelesdeveses.com/>
- DE VALLES, Jordi (2009) *Catàleg espeleològic de Catalunya. Volum 3: Berguedà, Cerdanya, Garrotxa, Ripollès*. Ed. Espeleo Club de Gràcia. Federació Catalana d'Espeleologia. Barcelona.
<http://espeleologiabibliografia.blogspot.com/2010/02/cataleg-espeleologic-de-catalunya-vol-3.html>
- DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT (1999). *Pla Especial del Parc Natural del Cadí-Moixeró*. Inèdit. Propietat del Parc Natural.
- Dossier L'EROL núm. 131 (2017) Ceps vells, nous paisatges. La cultura vinícola al Berguedà.
- FUSTÉ, G.; CAZORLA, X. (1997). *Estudi sobre els antics camins ramaders a l'Alt Berguedà*. Estudi realitzat per estudiants de Ciències Ambientals de la Universitat Autònoma de Barcelona, promogut pel Parc Natural del Cadí-Moixeró. Propietat del Parc. Inèdit.
- GAVÍN, J.M. (1985). *Inventari d'esglésies*. Vol. 17 El Berguedà. Ed. Arxiu Gavín. Barcelona.
- IGLÉSIAS, J. (1962). *El fogatge de 1365-1370*. Memorias de la Real Academia de Ciencias y Artes de Barcelona.
 - IGLÉSIAS, J. (1979). *El fogatge de 1553*. Fundació Salvador Vives i Casajuana. Volum I. Barcelona.
- IGLÉSIAS, J. (1974). *Estadístiques de població de Catalunya el primer bicenni del segle XVIII*. 3 vols. Fundació Vives i Casajuana. Barcelona.
- IGLÉSIAS, J. (1982). "Demografia històrica i actual del Berguedà". A *XXIII Assemblée Intercomarcal d'Estudiosos*. Centre d'Estudis Berguedans. Ajuntament de Berga. P. 37-58.

- IGLÉSIAS, J. (1991). *Fogatge de 1497, Estudi i transcripció*. Fundació Salvador Vives i Casajuana. Barcelona.
- MADOZ, P. (1845). *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de ultramar*. Madrid.
- MASSOT I MUNTANER, Josep (2009) *Obra del Cançoner Popular de Catalunya*. Materials Volum XIX. Missions de recerca a la Casa de Caritat de Barcelona. Per Joan Tomàs. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. P. 31.
- PEDRALS, Xavier. (2007) “Arxiu Històric Comarcal del Berguedà”. A *Guia dels Arxius Històrics de Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura, 2007, p. 10-37.
- PEDRALS COSTA, Xavier (2007) *La Fia-faia: ancestral, màgica, única*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca de Cultura Popular Valerí Serra i Boldú.
- PEDRALS COSTA, Xavier (2011) “Origen de la Fia-faia”. A *L'Erol*, núm. 110, p. 13-14.
- PEDRALS, X.; Puntas, J.; Santandreu, D. (1982) “La Fia-faia”. Dossier. A *L'Erol* núm. 3. P. 30-34.
- PERARNAU, J. (1993) La producció de petroli a l'alt Berguedà. *L'Erol* n° 42. P. 29-31.
- PLANES, J. (1993) Notes i hipòtesis per una interpretació de la Fia-faia. *L'Erol* n° 42. P. 32-35.
- ROSINYOL, J.M. (1996). *Les Marededéus del Berguedà (segle XII al XV)*. Ed. Amics del Romànic del Berguedà.
- SERRA VILARÓ, J. (1930) *Les Baronies de Pinós i Mataplana*. Vol. I. Reedició de 1989 del Centre d'Estudis Baganesos. Bagà.
- SERRA VILARÓ, J. (1947) *Les Baronies de Pinós i Mataplana*. Volum II. Reedició de 1989 del Centre d'Estudis Baganesos. Bagà.
- SIMON PERAYRE, Neus (2011) “Música per la Fia-faia”. A *L'Erol*, núm. 110, p. 16-17.
- SOLER, Josep (1987). “Barraques i tines, construccions per a la vinya”. *Dovella* n° 24, Manresa, p. 59-61.
- SOLER, R.; ORIOLA, J. (1997). *Relleu fotogràfic de les mines del Berguedà*. Berga.
- TOMÀS, Joan (1926) Recerques a la casa de la Caritat de Barcelona sobre el cantaire Josep Casals i Cirera, l'Hereu Mill, de Sant Julià de Cerdanyola. Fons del Mestre Joan Tomàs, recerques Casa de Caritat, caixa 469. Arxiu Direcció General de Cultura Popular, Generalitat de Catalunya.

- TOMÀS I GUILERA, Jordi (2008) *El mestre Joan Tomàs i Parés: passió per la cançó popular*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Biblioteca de cultura popular Valeri Serra i Boldú, 19.
- TOMIC, P. (Reproducció facsímil de la seva obra de 1448). *Històries e conquestes dels reis d'Aragó e comtes de Barcelona*. Centre d'Estudis Baganesos, 1990.
- TORRAS, Cesar August (1905) *Berguedà, valls altes del Llobregat*. Ed. Torras Hostench. Barcelona.
- VILADÈS, R. (2019) Inventari del patrimoni artístic i documental, religiós i civil, desaparegut durant la Guerra Civil. A L'Erol núm. 141-142, p. 42-75.

Inventari Promogut i finançat
per:

Oficina del Patrimoni Cultural
Diputació de Barcelona

C/ Urgell, 187, 1ª planta
08036 BARCELONA
Tel. 934020635

Inventari i memòria realitzat
per:

M^a del Agua Cortés Elía
Doctora en Arqueologia.
Tècnica de Patrimoni Cultural de la
Diputació de Barcelona

C/ Urgell, 187, 1ª planta
08036 BARCELONA

**Diputació
Barcelona** |

Gerència de Serveis de Cultura
Edifici del Relotge
08036 Barcelona
Tel. 934 022 566
Fax 934 022 825
o.patrimonio@diba.cat
www.diba.cat/opc